

2. Галина Гурська *Форми та методи здійснення екологічного аудиту в Україні*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pgip/2009_10/Gurska.pdf

3. Я. Мех, Р. Кулик *Екологічний аудит: сутність і проблеми становлення*. – Бухгалтерський облік і аудит, - №2, - 2010.

Іваненко Л.В.

ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ОБ'ЄКТИВНІСТЬ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Державне фінансування підприємств вугільної галузі є невід'ємною складовою відтворення капіталу, рівномірність і стійкість якого визначають сталу динаміку розвитку цих підприємств. Серед нерозв'язаних головних проблем вугільної галузі зазначаються недостатність інвестиційних ресурсів для підтримання діючих потужностей, нераціональне витрачання фінансових ресурсів, відсутність ефективного контролю за фінансовими потоками державних підприємств та використання коштів державної підтримки.

Відповідно до стратегії розвитку вугільної промисловості, включеної до чинної Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, метою державної політики у фінансовій сфері є створення умов для фінансового оздоровлення вуглевидобувних підприємств, підвищення їх платоспроможності та інвестиційної привабливості. [1]

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про посилення уваги до питань удосконалення обліку і контролю цільового фінансування підприємств. В роботах Розумцева В.В. обґрунтовано концептуальну модель фінансового контролю цільового використання бюджетних коштів, що відбиває його цільову підсистему, елементи, методичне забезпечення й механізм реалізації; визначено етапи проведення та структуру результуючої інформації фінансового контролю. [2] Удосконаленню методики та порядку аудиту фінансової звітності підприємств присвячено наукові праці Костирко Р.О.. [3]

Проблеми і методологія фінансового аналізу суб'єктів господарювання широко досліджені і представлені, зокрема в роботах Лахтіонової Л.А. [4], Кононенко О., Клижеченко Я.. [5] До порядку розрахунку показників, що характеризують фінансово-майновий стан підприємства, існує безліч підходів. Відповідні державні органи продемонстрували свій підхід до розрахунку цих показників в близько десяти документах, покликаних встановити єдиний порядок та основні методичні засади для проведення аналізу фінансового стану підприємств, вдосконалення процесу проведення моніторингу фінансово-господарської діяльності по здійсненню випереджувальних заходів запобігання банкрутству, здійснення аналізу для виявлення резервів підвищення ефективності виробництва та відновлення платоспроможності підприємства.

Удосконаленню порядку відображення в обліку засобів цільового фінансування присвячено наукові праці Кучеренко Т. [6], Гуцаленко Л.В., Звенячкиної В.Ю. та Гавриленко В.В.. [7] Наведені автори одностайно наголошують на необхідності перегляду концептуальних підходів щодо облікового відображення засобів державної підтримки з метою підвищення об'єктивності формування фінансової звітності.

Практично відсутні дослідження щодо впливу на об'єктивність аналізу фінансового стану підприємств існуючого порядку облікового відображення цільового фінансування державних підприємств, які за ознаками не належать до неприбуткових, але працюють зі сталими збитками.

Метою статті є дослідження впливу на результати оцінки фінансового стану підприємств вугільної промисловості порядку облікового відображення цільового фінансування. Статтю підготовлено з використанням інформації, викладеній у фінансовій звітності державного підприємства «Селидіввугілля» за 2007-2009 роки.

Реалізація інформаційної функції бухгалтерського обліку передбачає забезпечення інформацією внутрішніх і зовнішніх суб'єктів, які використовують її для прийняття відповідних управлінських рішень. Залежно від того, яка інформація використовується у фінансовому аналізі, якими є мета і об'єкти дослідження, суб'єкти користування результатами відрізняються за задачі фінансового аналізу: від поверхового аналізу прибутку та рентабельності, економічної діагностики фінансового стану підприємства за даними лише фінансової звітності до глибокого дослідження причин фінансового стану підприємства.

На достовірність результатів фінансового аналізу, і, як наслідок, на якість прийнятих на його підставі управлінських рішень, впливають два фактори:

1. достовірність та об'єктивність інформації, викладеної у фінансовій звітності підприємства;
2. методика обчислення окремих показників та якість їх інтерпретації.

Відповідно до П(с)БО 15 залежно від того, для яких цілей надходить фінансування, момент визнання доходу визначається по-різному. Цільове фінансування вуглевидобувних підприємств державної форми власності представлене, переважно, у вигляді дотацій на фінансування капітальних вкладень на рівні, необхідному для підтримання їх діяльності, технічний розвиток, а також субсидій на покриття збитків, державну підтримку підприємств.

В табл. 1 наведений дійсний порядок обліку цільового фінансування залежно від його призначення. Для узагальнення інформації про наявність та рух коштів, отриманих як цільове фінансування призначено рахунок 48 «Цільове фінансування і цільові надходження», який кореспондує за дебетом з кредитом відповідних рахунків класу 7 «Доходи і результати діяльності», оскільки суми отриманого цільового фінансування є частиною доходу підприємства.

Порядок обліку цільового фінансування

Цільове призначення	Субсидії на покриття збитків	Дотації на фінансування капітальних вкладень
Текст П(С)БО 16	П.16. Цільове фінансування не визнається доходом до тих пір, доки не існує підтвердження того, що воно буде отримане і підприємство виконає умови за таким фінансуванням.	
	П.17. Отримане цільове фінансування визнається доходом протягом тих періодів, в яких були понесені витрати, пов'язані з виконанням умов цільового фінансування.	П. 18. Цільове фінансування капітальних інвестицій визнається доходом протягом періоду корисного використання відповідних об'єктів... пропорційно сумі нарахованої амортизації цих об'єктів
Порядок відображення в обліку надходжень	Дт 311-Кт 48 – Отримано кошти цільового фінансування на розрахунковий рахунок підприємства Дт 48-Кт 718 – Відображено доход від цільового фінансування. або Дт 377-Кт 48 – Відображено заборгованість з цільового фінансування. Дт 48-Кт 719 – Відображено доход від цільового фінансування. Дт 311-Кт 377 – Отримана субсидія на покриття збитків	Дт 311-Кт 48 – Отримано кошти цільового фінансування на розрахунковий рахунок підприємства Дт 152-Кт 631 – Оприбутковано об'єкт основних засобів. Дт 104-Кт 152 – Введений в експлуатацію об'єкт основних засобів. Дт 48-Кт 69 – Витрачена на придбання об'єкта основних засобів сума віднесена до доходів майбутніх періодів. Дт 23-Кт 131 – Нарахована амортизація об'єкта основних засобів. Дт 69-Кт 745 – Відображене списання доходів майбутніх періодів в сумі нарахованої амортизації.
Відображення в статтях балансу	Ф. 1 Ряд.420 – Суми нарахованої і отриманої фінансової підтримки Ф.1 Ряд. 630 – Суми освоєних капітальних вкладень (за вирахуванням накопиченої амортизації)	

Відповідно до п. 5 П(с)БО 15 доходом визнаються лише ті надходження, які зумовлюють зростання власного капіталу, за умови що оцінка доходу може бути достовірно визначена. У цьому зв'язку пропозиції, щодо необхідності внесення сум одержаних коштів цільового фінансування до збільшення іншого додаткового капіталу та відображення таким проведенням Дт 48 «Цільове фінансування і цільові надходження» Кт 425 «Інший додатковий капітал» [8], з поступовим зменшенням капіталізованого доходу на суму використаних необоротних активів є такими, що суперечать затвердженим стандартам бухгалтерського обліку.

З іншого боку, як слушно вважає Т. Кучеренко, суми цільового фінансування можуть містити в собі операції, які відносяться як до поточних, так і до довгострокових подій і тому відповідна стаття Балансу підприємства не надає

достовірну інформацію про її складові джерел формування активів підприємства, що утруднює оцінку його фінансового стану.

Державне підприємство «Селидіввугілля» засноване на державній формі власності згідно з наказом Мінпаливенерго України від 26.05.2005 р. № 237 «Про реорганізацію» ДП «Донецька вугільна енергетична компанія» і належить до сфери управління міністерства вугільної промисловості. Дотації на фінансування капітальних вкладень, які здійснюються державою можуть бути внесені до складу капіталу підприємства в частині додаткового капіталу, як додаткові внески учасників. В подальшому сума додаткового капіталу може спрямовуватись на збільшення статутного, пайового, резервного та на покриття збитків від діяльності підприємства. При цьому відсутня необхідність зменшення додаткового капіталу в міру використання основних засобів, які сформовані за рахунок цільового фінансування держави.

Обґрунтований вибір методики аналізу фінансової стійкості дозволяє уникнути вищевикладених суперечок, які містяться в порядку облікового відображення інформації про отримання і використання коштів цільового фінансування державними підприємствами. Обсяг представленої статті не дозволяє зупинитися на всіх важливих елементах оцінки фінансового стану підприємства, тому зупинимось на деяких із них.

Баланс у системі інформаційної бази фінансового аналізу посідає центральне місце, є найважливішим джерелом даних про фінансовий стан підприємства на визначену дату. Аналіз фінансового стану підприємства проводиться в два етапи, які можуть розбиватися на дрібніші:

1. аналіз структури та динаміки балансу (аналіз абсолютних показників);
2. визначення взаємозв'язків між окремими складовими балансу (аналіз відносних показників – фінансових коефіцієнтів).

Вплив на об'єктивність аналізу фінансового стану підприємств порядку відображення в обліку цільового фінансування залежить від прийнятої у фінансовому аналізі концепції природи капіталу.

Більшість українських авторів, в роботах яких представлені різні методики аналізу звіту про фінансовий стан, а також більшість нормативно-правових актів, що регламентують процес такої оцінки дотримуються першої концепції – фінансової природи капіталу, яка належить Г. Свінею. Вона базується на абстрагування від предметно-речової структури активу балансу не зараховує до складу власного капіталу вкладені у основні засоби підприємства кошти цільового фінансування і приводить до заниження при розрахунках рівня фінансової стійкості підприємства. При цьому результати аналізу структури власного капіталу досліджуваного підприємства ДП «Селидіввугілля» набувають значень, представлених у табл. 2.

Таблиця 2

Оцінка зміни у структурі власного капіталу ДП «Селидіввугілля» з застосуванням концепції фінансової природи капіталу

Найменування статей	Структура власного капіталу, %			Зміни в структурі	
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	у 2008 р.	у 2009 р.
Статутний капітал	50,21	53,12	53,19	2,91	0,07
Додатковий капітал	49,79	46,88	46,81	-2,91	-0,07
РАЗОМ	100	100	100		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	85,51	96,46	127,4	10,95	30,94

Отримані дані свідчать про погіршення структури власного капіталу ДП «Селидіввугілля» у досліджуваному періоді. У 2009 р. величина нерозподілених збитків сягнула критичного значення – 127 % від суми власного і додаткового капіталу. Підприємство не здатне до самофінансування. Для визначення фактичних джерел формування активів підприємства необхідно вдаватися до аналізу коротко- та довгострокових зобов'язань.

Таблиця 3.

Оцінка зміни у структурі власного капіталу ДП «Селидіввугілля» з застосуванням концепції предметно-речової природи капіталу

Найменування статей	Структура власного капіталу, %			Зміни в структурі	
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	у 2008 р.	у 2009 р.
Статутний капітал	31,32	31,12	30,59	-0,2	-0,53
Додатковий капітал	31,06	27,47	26,92	-3,59	-0,55
Цільове фінансування	19,05	20,26	23,03	1,21	2,77
Доходи майбутніх періодів	18,57	21,15	19,46	2,58	-1,69
РАЗОМ	100	100	100	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	53,34	56,52	73,27	3,18	16,75

Концепція предметно-речової природи капіталу, запропонована У. Патоном, до такого спотворення розрахункових значень фінансових коефіцієнтів не приводить, оскільки до власного капіталу прирівнюються суми забезпечень майбутніх витрат і платежів, а також отримані доходи майбутніх періодів. Відповідно до цієї концепції, капітал визначається як домінанта активу – сукупність певних матеріальних і нематеріальних цінностей. Проблема такого підхо-

ду полягає в тому, що в розділі балансу «Забезпечення майбутніх витрат і платежів» в частині «Цільове фінансування» відображаються не лише отримані, а і потенційні надходження, які при дефіциті бюджету держави можуть бути невідшкодованими ще і у майбутньому.

Результати аналізу змін у структурі власного капіталу з застосуванням концепції предметно-речової природи капіталу також свідчать про погіршення фінансового стану підприємства і зростання відсотку непокритих збитків. Однак суми нерозподілених збитків – у межах сум власного капіталу (від 53,34 % до 73, 27 %).

Фінансовий стан підприємства залежить від співвідношення власних і позикових джерел фінансування капіталу. Для такої оцінки проводиться аналіз коефіцієнтів капіталізації на підставі даних балансу підприємства. Інтерпретація отриманих значень залежить від вибраної методики і урахування в ній порядку формування облікової інформації про рівень цільового фінансування, що особливо важливе для підприємств зі значною часткою активів, сформованих за рахунок таких джерел. В табл. 4 виявлені суттєві відхилення оціночних показників при застосуванні концепцій фінансової (позначеної як I) та предметно-речової (позначеної як II) природи капіталу.

Таблиця 4.

Аналіз коефіцієнтів капіталізації ДП «Селидіввугілля»

Назва показника	Нормативне значення	Значення коефіцієнта на кінець року (з урахуванням різних концепцій природи капіталу)					
		2007		2008		2009	
		I	II	I	II	I	II
Коефіцієнт автономії	не менше 0,5	0,08	0,44	0,02	0,40	-	0,24
Коефіцієнт стійкого фінансування	зростання	0,18	0,53	0,17	0,54	0,03	0,41
Коефіцієнт фінансового лівериджу	не більше 1	10,82	0,65	51,97	1,53	-	3,20

Розрахунок трьох наведених показників ґрунтується на визначенні суми власного капіталу підприємства. Коефіцієнт автономії (незалежності або забезпеченості власним капіталом) розраховується як співвідношення суми власного капіталу та загальної суми джерел коштів. Нормативне значення - 0,5, встановлено виходячи із припущення, що джерела фінансування підприємства мають бути хоча б наполовину сформовані за рахунок власних коштів. Як видно з табл. 4, результати розрахунку, здійсненого за даними, які не включають вкладених в основні засоби сум цільового фінансування значно відстають від нормативного і коливаються у межах від 0,02 до 0,24. Віднесення сум цільового фінансування, вкладеного, використаного як капітальні вкладення і відображених у складі доходів майбутніх періодів, а також нарахованих та отриманих сум забезпечення витрат приводить до значного оціночного збільшення цього коефіцієнта. У 2007 р. значення коефіцієнта фінансової незалежності наближалось

до нормативного і становило 0,44, в подальшому стан підприємства погіршився, і рівень його автономії знизився до 0,24.

Коефіцієнт стійкого фінансування характеризує, яку частину активів балансу сформовано за рахунок стійких джерел. Для його розрахунку необхідно здійснити співвіднесення сум власного капіталу та довгострокових зобов'язань із загальною валютою балансу. Нормальним є зростання цього показника. Це єдиний коефіцієнт, яких має розрахункове значення за даними 2009 р., коли рівень накопичених збитків перебільшує суми власного капіталу, визначеного за даними розділу I пасиву балансу.

Коефіцієнт фінансового левериджу, або коефіцієнт фінансового ризику – відношення залученого капіталу до власного. Лише у 2007 р. при врахуванні обсягів цільового фінансування у сумі власного капіталу цей показник має припустиме значення.

Аналіз впливу прийнятого способу відображення в обліку цільового фінансування на об'єктивність аналізу фінансового стану промислових підприємств дозволив виявити основні суперечності між затвердженим національними стандартами бухгалтерському обліку способом представлення інформації про використання коштів державного цільового фінансування та закріпленою нормативними документами та прийнятою у вітчизняній практиці методикою аналізу фінансової стійкості. Необхідність приведення форм бухгалтерської звітності у відповідність до вимог міжнародних стандартів викликають необхідність удосконалення методики фінансового аналізу.

Викладені пропозиції допоможуть усунути основні суперечності в обліку коштів цільового фінансування та цільових надходжень.

Література

1. Розпорядження КМУ України «Про затвердження Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, затверджена розпорядженням від 15.03.2006 № 145-р // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]/ - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. - назва з екрану.
2. Разумцев В.В. Формування концептуальної моделі фінансового контролю цільового використання бюджетних коштів / В.В. Разумцев. -
3. Костырко Р.А. Совершенствование аудита финансовой отчетности акционерных обществ: Монография / Р.А. Костырко; ВГУ им. В.Даля – Луганск: ВГУ им. В.Даля, 2005. – 300с.
4. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія. / Л.А. Лахтіонова– К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.
5. Кононенко О., Клижеченко Я. Аналіз фінансової звітності / О. Кононенко, Я. Клижеченко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2009. – 224 с.
6. Кучеренко Т. Баланс в контексті з ресурсною концепцією капіталу/ Т. Кучеренко. - Вісник ТНЕУ. – 2009. -№ 1.– [Електронний ресурс]/ - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vtneu/2009_1/Kucherenko.pdf